

4. Вертипорох О. В. Авторефлексивний текст Євгена Пашковського як явище українського постмодернізму : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01. «Українська література» / О. В. Вертипорох. – Київ, 2007. – 20 с.

5. Дашвар Люко. Село не люди [Текст] / Люко Дашвар. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2011. – 270 с.

6. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі: Монографія / С. Павличко – 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ : Либідь, 1999. – 447 с.

Одержано редакцією – 26.09.17

Прийнято до публікації – 28.09.17

УДК 821.161.2-94.09 (092) Винничук (045)

Вікторія ЦОКАЛО

АВТОБІОГРАФІЗМ ЯК ЖАНРОВА ДОМІНАНТА ТВОРУ ЮРІЯ ВИННИЧУКА “ГРУШІ В ТІСТІ”

У статті проаналізовано автобіографізм як жанрову домінанту у творі Юрія Винничука. Об'єктом дослідження став твір Юрія Винничука “Груші в тісті”.

Автобіографізм притаманний багатьом жанрам художньої літератури. Автобіографічними вважають мемуари, спогади, щоденники, листування та інші літературно-документальні жанри, головним героєм яких вважається сам автор. Естетична цінність автобіографічних творів зумовлюється “пропорційним співвідношенням у них художнього й документального елементів, важливими є точність фактичного матеріалу, достовірність зображуваних подій, які часто поєднуються з домислами, накладанням на факти авторських симпатій чи антипатій” [2, 19].

Автобіографічні твори можуть чимало розповісти вдумливому читачеві про їх авторів, їхні смаки, уподобання, зрештою, навіть про добу, яка змушувала письменника обирати ту чи ту модель поведінки, приховувати чи, навпаки, виносити на суд читачів проблеми приватного життя особистості [4, 176]. Обираючи себе за прототип, письменник представляє своє бачення власного життя, так ніби заглядає вглиб себе, дає особисту оцінку літературним, культурним та соціальним подіям свого часу. Він може акцентувати увагу на своїй персоні або на оточенні, зіставити або протиставити внутрішні та зовнішні чинники [3, 61].

Ключові слова: автобіографізм, роман, автор, жанр, герой, записки, Я – концепція.

Постановка проблеми. На сьогодні багато письменників звертаються до автобіографізму. При написанні автобіографічного твору можна відкрити себе з іншого боку перед читачами, відкрити свій внутрішній світ, почуття. Твір Юрія Винничука розповідає про життя письменника, починаючи від юнацьких років і до зрілого віку. Письменник зумів не тільки зацікавити читача своїми численними пригодами, а й відкрив свої почуття. Кожна історія насичена емоціями, переживаннями автора.

Аналіз останніх досліджень. В українському літературознавстві досліджень автобіографічних елементів у творах письменників не так вже й багато. Однак ця важлива проблема привертала увагу вітчизняних вчених, істориків, літераторів, антропологів, етнографів та психологів доволі давно. Досить згадати праці М. Возняка, С. Єфремова, А. Крушельницького, М. Рудницького, щоб переконатися: вивчення цього питання позитивно позначається на літературних та наукових процесах.

Метою статті є дослідження автобіографізму як жанрової домінанти записок у творі Юрія Винничука “Груші в тісті”.

Виклад основного матеріалу. Серед жанрових особливостей записок виокремлюється автобіографізм як спосіб уведення в художній твір фактів і подій з реального життя

особи. Показові в цьому плані „Груші в тісті” Юрія Винничука. Автобіографізм у записках – жанрова ознака, оскільки митець може вводити її в структуру твору, а може й опустити, залежно від визначених ним ідейно-естетичних настанов. Автобіографізм у творі “Груші в тісті” Юрія Винничука – важливий чинник творення змісту, адже прототипом головної героїні є письменник, а протосюжетом його життя. Як жанрова домінанта він виражений у формі особистих записів, глибокій емоційності й суб’єктивній оцінці, тому що автор долучає своє бачення довкілля: літературне, культурне, соціальний контекст. Використовує достовірні факти з власної біографії, по-дробиці сімейно-побутового життя.

Перший запис знайомить читача з героєм твору, з його юністю: “У 1969-1973-му я навчався в Івано-Франківському педагогічному інституті на українській філології. В інституті я потрапив у нове для мене середовище. Майже всі студенти мого факультету походили з довколишніх сіл чи радонових містечок, і рідко хто поступив відразу після школи, як я” [1, 6]. «Ще перед початком навчання відбулися комсомольські збори інституту, і я раптом із жахом почув, як пролунало моє прізвище у списку тих достойників, яких вибрали до інститутського комітету комсомолу... Відмовитися було неможливо. Я не знав, чи тішитися, чи сумувати, бо й гадки не мав, що б це для мене могло означати” [1, 7].

Кожна оповідь у творі має гумористичний характер. Він насичений ним від перших сторінок і до кінця. Це робить його ще цікавішим. Наприклад, оповідь під назвою “Мій друг Вінграновський”. “Наступного дня я здавав залік, Славко від нічого робити тинявся коридором, чекаючи, поки здам. На філології тоді, як і тепер, припадало біля півсотні дівчат. Природно, що вони зацікавилися незнайомцем і стали випитувати, хто це на мене чекає. Не замислюючись ані на хвилику, я бовкнув: “А це Микола Вінграновський. Приїхав до мене в гості. Вони враз обступили мене і почали просити, аби я влаштував їм зустріч з поетом. Я задля поважності пом’явся, але не дав себе довго просити, і ми домовились, що завтра в суботу прийдемо до них у гуртожиток” [1, 16].

У житті головного героя були не тільки комічні ситуації, а й такі, які мали негативні наслідки: “Поет весь час намагався підсунутися до мене ближче, жадібно ковтав кожне моє слово і, вловивши момент, спитав, чи знайомий я із сучасною українською поезією. Я кивнув...Потім пошепки запитав мене, чи не міг би я перевезти за кордон його вірші, бо друкують його тут мало, а він модерніст, і за кордоном чекає його великий успіх.

– Добре, – сказав я, – чому б і не перевезти? А там нічого нема антисовітського?

– Є, – почервонів поет...” [1, 19].

“ – Комітет дружбезпеки! – прогрімів голос. – Пройдімо.

Двоє невисоких, але здорових дядечків потягли мене до авта...”[1, 32]. І як наслідок допит:

“– Які розмови з тобою як югославом вели. Що просили передати за кордон. Що привезти. Все пиши.

Я здогадався, що мене заклав Ромчик. Хто ж іще.

– Що задумався? Хто заложив? Можеш успокоїтись. То була не одна особа” [1, 33].

Після студентських років на Юрія Винничука чекала армія. І тут теж не обійшлося без комічних історій: “З першого дня я почав “шлангувати”, і коли командир батальйону поцікавився, чи хтось мав справу з кіно, я відразу зголосився, збрехавши, що навчаюся заочно у Москві на сценарних курсах” [1, 68]. Або ж наприклад: “Тим часом уся наша частина опинилася на Білгородщині і була зайнята прокладанням нової залізничної колії. Замполіт не відправив мене туди, доручив займатися упорядкуванням бібліотеки, а сам виїхав на трасу...Так проминув травень. А на початку червня приїхав замполіт і переконався, що бібліотека, як була захаращена, такою і залишилася” [1, 71]. Ці всі історії говорять про те, що письменник був дуже вигадливим, розумним і завжди намагався уникнути важкої праці за рахунок вигадок.

Юрій Винничук був доброю і співчутливою людиною. Коли він бачив, що в людини проблеми то обов’язково пропонував свою допомогу: “Аж ось бачу – на розі стоїть худезна ще не стара жінка і тримає табличку з написом: “Люді, памагіте! Я очень бальная”, а в дужках – “терапія”. Я розгніваний, але

добрий, і коли людина просить допомоги, не можу її проминути” [1, 228].

Юрій Винничук також писав на замовлення, але тільки тоді, коли наставали вибори: “Нема у нашій Україні більшої благодаті, як вибори! Ото райське життя! Є можливість заробити якусь копійку, не надто напружуючись” [1, 234]. Також його просили написати маленькі віршики на тему газової війни. І ось як він відреагував: “Тобто ви вирішили боротися з москалями есемесками? Чудова ідея. А написами на парканах не пробували? А пальцем по снігу? Вони проти нас теле– і радіоєфіром, серіалами і фільмами, газетами, глянцевиими журналами і книгами, а ми проти них есемесками і графіті! Трети, москалю!” [1, 235]. Про це все він говорить із сарказмом. Також у його словах відчувається розчарування: “Подумати тільки: остання наша барикада – віршова есемеска! І все! Більше ми ні на що не здатні!” [1, 235]. Письменник переживає за свою батьківщину і розуміє, що не може нічого вдіяти. Залишаються тільки есемески.

Герой твору розповідає про свої стосунки з жінками. На жаль, йому з ними ніколи не щастило: “Чи вам коли-небудь траплялася панночка, в якої б не горіли пироги, плячки і струдлі? Мені – ніколи. Напевно, я вже на це приречений. Загадка полягає в тому, чому саме мене підстерігає таке нещастя?” [1, 269].

Постійно траплялися якісь неприємні ситуації: “Якось Мартуся приготувала салату із зелені петрушки.

– Де ти її взяла? – поцікавився я.

– В тебе на городі.

Моя виделка з салатою завмерла біля вуст, якраз у момент, коли я збагнув, що жодної петрушки на городі не мало бути з тієї простої причини, що вона ще не зійшла” [1, 270].

Єдині місця в будинку, де письменник міг побути наодинці з собою, – кабінет і кухня. Там він повністю віддавався творчості, заглиблювався у свій внутрішній світ: “Справа в тому, що кухня і кабінет – це ті священні місцини, де клекоче, булькоче, парує і скипає сакральний продукт творчого процесу, де ти належиш тільки самому собі і можеш заглиблюватися в

себе скільки завгодно. Скажи мені, що ти їси, і я скажу, що ти пишеш ” [1, 274]. Юрій Винничук не обмежувався тільки написанням творів. Коли він готував на кухні, то в деякій мірі теж творив, створюючи нові страви: “Для мене кухня – це інтимна місцина, в якій я мушу під час кулінарного священидіння бути сам. Це тільки так здається, що я зосереджений на крайні моркви, фаршируванні перців чи курки. Насправді я продовжую творити” [1, 275].

Опосередкованим засобом характеристики героя є його помешкання, уважне ставлення до особистого простору. Письменник не готовий віддавати те, що так любить робити, не готовий ділити місце творчості з кимось іншим: “А що ж буде із кухнею? Невже я отак просто без бою, дозволю себе витурити звідси? А якже чаклування над пательнями і паруючими баняками? Як мені без вдихання пари, без булькання, шкварчання, шипіння, без цього розкішного букету запахів, який обволікає, пеленає, підносить тебе у височінь і гойдає-вигойдує?” [1, 277].

Висновки. Юрій Винничук написав твір у вигляді оповідей. У них йдеться про особисте життя письменника. Кожне оповідання – сукупність нотаток написаних від першої особи, отже, Я-концепція є основним організуючим змістовим чинником твору. У творі “Груші в тісті” Юрія Винничука наявні характерні для записок структурні елементи: оповідь у формі особистих записів, нарація від першої особи; автобіографічна жанрова домінанта, спрямована на відтворення внутрішнього світу оповідача. Це дає підстави визначити жанрову належність аналізованого твору до записок з автобіографізмом як провідною жанровою домінантою. У збірці автобіографічних оповідань Юрія Винничука дуже багато веселих історій, безтурботності. Протягом усього твору спостерігаємо за його життям: навчанням в інституті, армією, любовними історіями, кумедними історіями з друзями, в які вони дуже часто потрапляли, саме завдяки Юрію Винничуку. Це все засвідчує, що Юрій Винничук дуже любив життя, не міг жити без пригод і веселоців. Роман “Груші в тісті” є художньо-естетичним завершеним текстом, що потребує більш глибокого наукового прочитання.

Summary. Tsokalo Victoria. Autobiographism as the knowledge dominant recording of Yuriya Vinnichuk's "Dead in test". Abstract. Introduction. The article analyzes autobiography as a genre of dominant notes in the work of Yuriy Vynnychuk. Autobiography is inherent in many genres of fiction. Autobiographical is considered memoirs, memoirs, diaries, correspondence and other literary and documentary genres, the main character of which is considered by the author himself.

Purpose. The purpose of the article is the study of autobiographicalism as a genre dominant of wax in the work of Yuriy Vynnychuk "Pears in Dough".

Originality. Today, many writers turn to autobiography. When writing an autobiographical work you can open yourself on the other side of the readers, open your inner world, feelings. The work of Yuriy Vinnichuk tells about the life of the writer, starting from his youth and already over the mature age. The writer managed not only to interest the reader in his numerous adventures, but also discovered his feelings. Each story is full of emotions, experiences of the author.

Results. Among the genre features of the notes, autobiography is identified as a way of introducing facts and events from the real life of an individual into a work of art. Indicative in this regard are "Pears in Dough" by Yuri Vinnichuk. Autobiographism in the notes is a genre, because the artist can enter it into the structure of the work, and maybe omit it, depending on its ideological and aesthetic guidelines. Autobiographism in the work "Pears in the dough" by Yuriy Vynnychuk is an important factor in the creation of content, since the prototype of the protagonist is the writer, and the prototype of his life. Autobiographism as a dominant genre is expressed in the form of tales of personal records, deep emotional and subjective assessment, because the author adds his vision of the environment: literary, cultural, social context. Uses credible facts from his own biography, details of family and everyday life.

Conclusion. Yuriy Vynnychuk wrote a work in the form of tales. They refer to the writer's personal life. Each story is a collection of notes with narration from the first person, hence

the I-concept is the main organizing content factor of the work. In the work "Pears in Dough" by Yuriy Vynnychuk there are structural elements characteristic of the notes: a narrative in the form of personal records, a narration from a first person; autobiographical genre of dominant, aimed at reproducing the inner world of the narrator. This gives grounds to determine the genre belonging of the analyzed work to notes with autobiographicalism as the leading genre dominant.

Key words: autobiography, novel, author, genre, hero, notes, I – concept.

Список використаної літератури

1. Винничук Ю. Груші в тісті / Винничук Ю. – Харків: Фоліо, 2017. – 286с.
2. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів; рец.: О. Г. Астаф'єва, М. П. Ткачук. – К.: Академія, 2007. – Т. 1. – 607 с.
3. Марінеско В. Ю. Літературна біографія як жанрова модель: особливості еволюції, атрибутивні та модусні ознаки / В. Ю. Марінеско // Наукові праці. Літературознавство: науково-методичний журнал. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2012. – Вип. 181. – С. 59-63.
4. Просалова В. Воптиці – півстоліття української автобіографістики (рецензія) / В. Просалова // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Літературознавство. – 2014. – №19. – С. 176-177.

Одержано редакцією – 11.09.17

Прийнято до публікації – 28.09.17